

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

§. I. S. Prudenti apud martyrologos mentio, tempus necis incertum,
palæstra et cultus antiquus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

A *signatis; sed utrum Africa cum illis, an Romæ cum Ammono adscribendus sit, dubitare me cogit codex Epternacensis, in quo una cum Ammono Romæ annuntiatur hoc modo: Romæ, Januarii, Ammoni presbyteri. Porro Ammonum Lucensis et Corbeiensis codex Marcello, Casto, Emilio et Saturnino in Apulia conjungunt; sed cum in his Apulia per errorem videatur posita pro Capua, ut supra dictum est, Ammonum probabilius*

Romæ secundum codicem Epternacensem passum fuisse, existimo. Id certum, nullum ex citatis Martyrologiis Ammonum cum Marcello et Sociis Capuæ annuntiare; proindeque Galesinius, dum Ammonum sub Antonii, ut apparet, nomine, et Avitum, qui hodie in codicibus nostris Hieronymianis non comparat, cum martyribus Capuanis conjunxit, depravatis codicibus verosimillime usus fuit.

AUCTORE
J. B.

DE S. PRUDENTIO MARTYRE

BESUÆ IN BURGUNDIA CULTO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B.

§ I. S. Prudenti apud martyrologos mentio, tempus necis incertum, palæstra et cultus antiquus.

B
SEC. INCERTO.
Besuensis
monasterii

Besuense Ordinis Benedictini cænobium in Burgundia, a fonte seu fluviolo Besua sic nuncupatum, Ararim inter et Tilam fluvios situm est in finibus Lingonum, distatque Divione leucis circiter quatuor. Condidi id, largissimeque ditavit Amalgarius, amplè in Burgundia provincie dux, Anno, inquit Chronicum Besuense tom. I Spicilegii Dacheriani primæ editionis, qua hic perpetuo utar, pag. 490, ab Incarnatione Domini sexcentesimo, Indictione tertia, presidente sanctæ Romanæ Ecclesiæ Gregorio Papa, Mauricio vero caesare imperante in Repub. beato Columbano commorante in Burgundia. Et hæc quidem temporis conditi Besuensis monasterii notæ chronica sibi congruunt: sed addere videtur Clotarii II, Chilperici filii, in Burgundia regnantis tempore id accidisse; quem anno regni sui trigesimo labente, mortuo Sigeberto, Austrasiæ Burgundiæque dominum, ac totius Franciæ regem evasisse, Fredegarius scribit cap. 42 et seq., quod alii ad annum Christi 613, alii ad sequentem referunt. Serius itaque conditi monasterium Besuense cæperit, cujus quidem primordia Cointius anno 616 afficit; at Mabillonius in Annalibus Benedictinorum ad annum 629, num. 14 vix ante annum 630 conditi potuisse propterea existimat, quod primus illius abbas Waldalenus, S. Columbani discipulus, quem non ante annum 30 ætatis suæ abbatie regimen suscepisse ponit, ad annum quartum Theodorici, Chlodovei Junioris et Bathildis reginæ filii, id est, usque ad annum circiter 680, ex relato in Chronico Besuensi Theodorici diplomate tom. I Spicilegii laudati pag. 501 et seq., vitam protraxisse noscatur; nec admodum credibile appareat, Waldalenum annum ætatis suæ 110 tum aut numerasse aut etiam superasse.

notitia, in
quo

2 Stetit porro incolume Besuense monasterium usque ad Pipini Francorum regis tempora; quibus id monachis Benedictinis ereptum fuit usque ad annum 830, quo, agente Aberico Lingonensi episcopo, et annuente Ludovico Pio, ad Benedictinos rediit, ut habetur in utriusque diplomate apud Acherium citatum a pag. 507. Insigne quoque eodem sæculo Besuense monasterium a

Geilone, altero Lingonensi episcopo, munus accepit, qui advectum illuc peregre S. Prudentii martyris corpus, ut infra fustus dicitur, in Apostolorum Petri et Pauli templo honorifice collocavit. Sanctus hic Martyr ante sæculum nonum, quæ temporum iniquitas fuit, parum aut nihil habuit celebritatis et famæ: ut mirum minime sit, illius mentionem in antiquis et classicis Martyrologiis non reperiri, licet non omni omnino cultu, ut suo loco observabitur, antiquitus caruisse videatur. Factus a sæculo nono celebrior, in Fastis sacris apud recentiores martyrologos locum invenit, licet, quantum quidem detegere mihi licuit, paucos, et inter se non parum subinde dissidentes. Quos reperi, profero.

3 Sollerius ad diem 8 Octobris in Auctariis Usuardinis ex duplici Martyrologio seu Kalendario, altero Bizunticensi, Salinensi altero Franciscanorum hæc recitat: In Bezua monasterio, exceptio corporis S. Prudentii martyris. Buceolinus Menologio Benedictino aliquot Sanctorum catalogum, per singulos anni menses distributum, subjicit, iis Sanctis enumerandis destinatum, quos, licet Benedictini Ordinis alumni certo non fuerint, ad illum tamen peculiari quadam ratione pertinere ratus est, quod in Ordinis sui cænobiis eorum corpora hospitentur: ibi autem ad diem 6 Octobris lego, quæ sequuntur: In monasterio Atornensi (nam et sic olim appellatum fuit, quod modo passim Besuense audit) juxta flumen Besuæ, natalis S. Prudentii martyris. Ejus sacrum corpus ibidem reconditum est a Gerlone (lege Geilone) episcopo Lingonensi. Saussayus in Martyrologio Gallicano ad diem 6 Octobris ita paulo uberius scribit: In territorio Lingonensi natalis sancti Prudentii martyris, ibi a Wandalis pro testimonio Jesu trucidati. Hujus corpus in tumultu gloriosum diu post agonem Gerlo, piissimus episcopus Lingonensis, in Atornense monasterium ad fontem Besuæ transtulit, condigna veneratione percolendum. Castellani in Martyrologio Universalis verba sunt ad diem 6 Octobris: Apud Pictavos, S. Prudentius (Gallicæ S. Prouents illum nominat) cultus velut martyr Besuæ in Burgundia, ubi ex ejus reliquiis: qui pag. 1200 recitatæ modo S. Prudentii annuntiationi hæc addenda mo-

E
martyrologi
aliquot recentiores

F

AUCTOR
J. B.

net : Quas (S. Prudentii reliquias) anno 885 die 4 Septembris Geilo episcopus attulit, et Sanctum hunc Narbonensem fuisse archidiaconum, monachis Besuensis dixit. *Addi præterea ibidem* cult S. Prudentio ad marginem, quo loco annum Sanctorum emortualem solet exprimere, annum 613, ut adeo hoc anno S. Prudentium, nisi in his forte numeris mendum cubet, obisse Castellanus velit, qua de re infra agetur.

ad 6 vel 7
Octobris an-
nuntiant

4 S. Prudentium, quem, ut supra dixi, Solle-
rius ex Martyrologiis seu Calendariis Bizunticensi
et Solinensi Franciscanorum ad diem 7 Octobris
retulit, Bucelinus, Saussayus et Castellanus ad
diem 6 ejusdem mensis retulerunt. Sed e Majoribus
nostris S. Prudentium die 4 Octobris coli, ante
Sollerium dixere Bollandus tom. III Februarii in
Commentario prævio ad Vitam S. Silvii episcopi
num. 28, et Papebrochius tom. II Junii, parte 1,
pag. 95, num. 2 agens de S. Medardi corpore Di-
vionem translato: hujus verba describo: Bezuenses
credo ipsosmet patronum suum S. Prudentium,
martyrem Lingonensem, qui 6 Octobris colitur,
Divionem detulisse ante vel post monasterii
vastationem. Verum pro die, a Solle-
rio assignata,

B aperte liber 1 Miraculorum S. Prudentii militat,
sub cujus finem hæc diserte leguntur: Deposito
ergo Besuæ gloriosissimi Martyris corpore Nonas
Octobris, eodem die annuatim decernitur
lætitia pro tanti exceptione Patroni. Diem hunc
in 6 Octobris mutasse videntur Besuenses: quod
quidem existimo, non ob Saussayi, qui librum
Miraculorum anno 1657 a Labbeo editum non
vidit, nec ob Papebrochii dictum, cum Saussayum,
incaute secutus, S. Prudentium verbis
nostris citatis martyrem etiam aciat Lingonensem,
quod non modo laudato Miraculorum S. Prudentii
libro, sed et veritati contrarium esse, infra
nostris ostendam; sed ob Castellani in his rebus
non mediocrem diligentiam et accuratorem. En
primum martyrologorum inter se dissidium: se-
quitur alterum.

S. Pruden-
tium marty-
rem;

C 5 Ex verbis libri mox citati liquet, diem (sive
is 6 Octobris fuerit, sive 7) quem patrono suo
S. Prudentio Besuenses sacrum esse voluerunt,
non fuisse diem Sancti natalem, seu quo marty-
rium passus est; sed, quo sacra illius pignora in
Besuensi monasterio fuere excepta, ut recte Sol-
lerius scribit: unde Saussayus et Bucelinus ar-
guas, qui pro die exceptionis reliquiarum S. Prudentii,
diem ejus natalem consignarunt. Quod si
dies Sancti natalis queritur, fuit is (si quidem
libris Miraculorum sancti Martyris sat tuto ea in
re fidi potest) dies Novembris 4: ita enim infra
legitur num. 6: Sacratissime passionis palmam
promeruit, martello contusus demurario, quarto
die noni mensis, hoc est, pridie Nonas Septem-
bris; si nonum anni mensem, ducto a Martio
mense initio, numerarit libri A auctor Teobau-
dus: vel dies 4 Septembris, si voces illæ Hoc est,
pridie Nonas Septembris pro recentioris alicujus
additamento, quod forte sunt, non sint habendæ.
Refello nunc alterum Saussayi errorem, de quo
num. superiore mentionem feci, quemque ex illo
Papebrochium adoptasse dixi. Refert is (vide ejus
verba supra num. 2) S. Prudentium apud Lin-
gones pro fide occisum: Sed lib. 1 Miraculorum
(vide infra num. 7 et 8) apud Narbonem pro fide
occisus, ibique sepulcrum atque ecclesiam suo di-
catam nomini nactus legitur: quodque Saussayum
magis ferit, ipse auctor lib. 1 Miraculorum S. Prudentii
illum ex Agrimo, Geilonis, qui S. Prudentii
reliquias Besuam attulit, paulo post suc-

cessore valide refellit num. 49, allatis ipsius D
Agrimi in quodam suo diplomate verbis: Ad
multorum constat pervenisse notitiam, qualiter
Geilo piæ recordationis episcopus prædecessor
noster, sanctum Prudentium ab Aquitania trans-
ferens, in nostrum episcopium Lingonense de-
tulit, et in Besua monasterio ad laudem et gloriam
nominis Dei solemniter collocavit. Exstat Agrimi
diploma tom. I Spilegii Dacheriani pag. 529 et
seq., quod integrum dabitur infra. Datum fuit
anno Odonis, Franciæ et Aquitanix regis, se-
cundo, id est, anno Christi 889, paucis annis ab
allatis Besuam S. Prudentii reliquiis.

6 Sed an recte S. Prudentium, Besuæ cultum, alium a
laudati martyrologi tanquam singularem sanctum Prudentii
annuntiarunt, qui forte idem fuerit, ac S. Prudentius
Hispanus, cujus corpus in spelunca ad radice-
m montis Laturci haud procul Juliobriga ad
Castellæ veteris fines sepultum fuisse dicitur, ubi et
Cisterciense monasterium est, S. Prudentii dictum?
Videtur enim ea de re subdubitare Mabillonius in
Annalibus ad annum 950, num. 40 his verbis:
Quis sit iste S. Prudentius (a quo Laturcense
monasterium nomen accepit) an is, cujus corpus
e Gallia Narbonensi ad Besuense monasterium, E
Carolo Calvo regnante, a Geylone, Lingonensi
episcopo, translatum est, aliis examinandum
relinquo. Et post illum in Historia Occitanix
lib. III ad annum 257, num. 48 de S. Prudentio
Claudius de Vic et Josephus Vaissete Benedictini,
quorum verba Latine reddo, ita scripserunt: Fieri
potest, ut cum aliquo cognomine Hispaniæ San-
cto confusus fuerit. Sed is uterque Prudentius
characteribus insignitur, ut dubium non sit, quin
alter ab altero distinguendus veniat. Hispanus
quidem confessor fuit, et Turasonensis in Arago-
nia episcopus: vide tom. III Aprilis pag. 587,
ubi Acta ejus a Papebrochio illustrata invenies.
At Prudentium, Besuæ cultum, qui illius mira-
cula scripsit, Teobaudus, Besuensis monachus,
martyrem et archidiaconum Narbonensem facit;
nec quidem immerito, quod ad illius martyrium
spectat.

Turasonensi
episcopo,

7 Etenim duo passionis S. Prudentii Teobau-
dus indicia offert, quorum alterum suis ipse ocu-
lis vidisse potuit; alterum vero ex iis audivit, qui
viderunt; atque fidem meretur in utroque. Teste
quidem Teobaudus num. 6. Besuense monasterium
suas inter reliquias S. Prudentii caput numerat, F
in eoque, quod primum passionis S. Prudentii
indicium est, Teobaudi ætate fracturæ appare-
bant: verba auctoris hæc sunt: In osse quoque
sacri capitis hactenus fracturæ apparent, puta
non quales subinde sola vetustas facit, sed illatæ
Martyri violentæ necis indices; quapropter mox
addit: Scilicet passionis vestigia. Alterum pas-
sionis S. Prudentii indicium in eo situm est, mal-
leolum, una cum S. Prudentii reliquiis, fuisse ali-
quando inventum, cum S. Prudentii reliquiarum
sub Stephano, Besuensi abbate, translatio ferret;
ut perhibent, inquit, qui viderunt: ut adeo non
modo S. Prudentii martyrium, sed etiam martyrii
genus colligi ex duobus hisce indicibus non obscure
possit. Stephanus (pro quo Sammaritani perpe-
ram habent Gaubertum seu Josbertum) Besuensis
abbas factus est anno 1088, ut in Besuensi
Chronico legitur apud Acherium supra citatum
pag. 606. Superstes vero et abbas fuisse saltem
ad annum usque 1119 ibidem pag. 662 et seq.
legitur in Charta Joceranni, Lingonensis epi-
scopi, anno mox dicto data. Teobaudus autem,
cum eodem sæculo XII fuerit, ut infra videbi-
mus,

A mus, quid nī ex illis, qui reliquiarum S. Prudentii sub Stephano abbate translationi interfuerant, quæ hic narrat, audire potuerit? Dubium itaque non videtur, quin Prudentius, Besuensium patronus, a Prudentio, Turiasonensi episcopo, distinguendus sit, quamquam olim idem atque ille creditus fuerit, ut num. 9 dicitur.

ceterisque
homonymis,
quos Tamayus
enumerat.

B 8 Tamayus in Martyrologio Hispano ad diem 28 Aprilis Prudentios Hispanos quinque enumerat doctrina et sanctitate illustres: ex his primus ille est Prudentius, cujus in Actis S. Encratidis ad 16 Aprilis mentio fit, sed quem non diaconum et martyrem, sed episcopum tantummodo nominat. Secundus est Prudentius poeta Christianus, scriptis suis orbi notissimus. Tertius Prudentius Turiasonensis episcopus, de quo supra. Quartus Prudentius, Tricassinus episcopus et confessor; quintus denique Prudentius alter, Turiasonensis item episcopus: ita, inquam, Tamayus id adscribendis Hispaniæ Sanctis minime scrupulosus aut parcus; num ubique recte, non inquirō; id solum dixisse sufficiat, nullum ex his omnibus esse, qui characteres S. Prudentio, Besuensium patrono, proprios et numero superiore memoratos habeat, atque adeo non esse, cur unus ex illis fuisse dicatur. His igitur missis, ad Sanctum nostrum revertor; quæque illius vita fuerit, ex Teobaudi fide breviter refero.

Martyrium
passus dici-
tur;

C 9 Natus in Narbonensi provincia, nobilissimo genere, a puero una cum litteris Christianam pietatem edocuit, eum in utrisque progressum fecit, ut Narbonensis archidiaconus constitueretur: quo in munere ita versatus est, ut doctrinæ laude nemini sua ætate secundus haberetur, licet in Gallis et Hispaniis tunc multi ea laude florerent. Quin et prodigiis, iisque magnificis, claruit. Variis præterea naturæ donis ornatus, uberrimum, dum licuit, animarum fructum Christo collegit, fidemque Christianam inter suos feliciter propagavit, dum tandem labores suos felici pro Christo morte terminavit, Martello, inquit num. 6, contusus demurario quarto die noni mensis, hoc est, pridie Nonas Septembris. Hæc fere Teobaudus, qui cum meminere sub lib. iv principium Anserici, Vesontionensis episcopi, et anni 1120, ante sæculum xii non scripsit, nec fidem indubiam meretur, cum de rebus, multis sæculis ab ætate sua remotis, scribit. Lucubrationis cujusdam, a monacho Besuensi multo se antiquiori adornatæ, meminit num. 19 et 20: sed illa tantummodo ista miracula videtur fuisse complexa, quæ Teobaudus ex illo ferè descripta de S. Prudentio narrat lib. ii. Hujus apographum habemus, ex Ms. a sexcentis vel septingentis annis iudicio patris Chiffletii exarato: at narrationis illius auctor sæculo nono non fuit antiquior, cum scriperit post allatas Besum S. Prudentii reliquias, quod eo sæculo contigisse infra videbimus; fidem itaque meretur quoad miracula; sed cum credit, S. Prudentium Turiasonensem fuisse episcopum, ut ex Hymno sub finem Commentarii dando, si illius sit, colligitur, fidem indubiam, utpote a S. Prudentii ætate nimium remotus, non meretur.

sed sæculum

C 40 Antiquiores, qui nos de rebus S. Prudentii, cum in vivis exstitit, instruant, desiderantur auctores; hinc effectum, ut ne sæculum quidem, quo passus est, certo sciatur. Teobaudus id contigisse censuit, cum edictis publicis per Romanum imperium fides Christiana, jam propagata, petebatur, et martyrum agmina neci dabantur. Edicta publica imperatores ethnici adversus Christia-

nos varii varia proposuere, et in illos sæviere jam inde a Nerone. Unde quidem dici potest ex mente Teobaudi, S. Prudentium e primis Ecclesiæ sæculis aliquo martyrium passus, verum quo determinato sæculo, aut sub quo imperatore Romano, colligi ex ejus verbis nequit. Saussayus, cujus verba num. 3 habes, sub Wandalis passum ait, fontem non indicans, unde id hauserit, sic forte non nisi ex conjectura locutus. Vandali porro sub initium sæculi quinti, anno 406, Arcadio et Probo cons. secundum Prosperum, aut anno 408 secundum Marcellinum, superato Rheno, in Gallias primo, inde in Hispaniam et Africam irrupere. Galliarum civitates præcipuas tunc excisas aut direptas Hieronymus in Epistola 91, alias xi, ad Ageruchiam hoc modo enumerat: Maguntiacum, nobilis quondam civitas, capta atque subversa est, et in ecclesia multa hominum millia trucidata. Vangiones longa obsidione deleti, Remorum urbs præpotens, Ambiani, Atrebatæ, extremique hominum Moribi, Tornacus, Nemetæ, Argentoratus translati in Germaniam. Aquitaniam, Novemque populorum, Lugdunensis et Narbonensis provinciæ, præter paucas urbes, populata sunt cuncta. Quas et ipsas foris gladius, et intus vastat famēs. Non possum absque lacrymis Tolosæ facere mentionem, quæ ut huc usque non rueret, sancti episcopi Exuperii merita præstiterunt.

AUCTORE
J. B.

E 11 Vastatas hic habes sub initium sæculi v quo id conti- Galliarum civitates et provincias, quibus Narbonensis provincia nominatim ab Hieronymo accensetur; quo forte respexit Saussayus, cum S. Prudentium sub Wandalis apud Lingones passum scripsit. Sane Ruinartius Historiæ Persecutionis Vandaliæ parte ii, cap. 4 non paucos Galliarum martyres recenset, quos hac tempestate a Wandalis, Ariana labe infectis, nec omnino gentilium superstitionum alienis, occisos passim ferunt; et de S. Prudentio quidem ita habet: Passi quoque iisdem temporibus dicuntur Valerius Desiderii (Lingonensis episcopi) archidiaconus et Prudentius martyres, quorum Martyrologium Gallicanum, prioris quidem die 22 Octobris, alterius vero 6 ejusdem mensis festum commemorat. Nec aliter forte Castellanus sensit, quamvis apud illum, ut n. 3 dixi, S. Prudentius anno 613 passus legatur: cum enim Gothi, quorum pars Vandali erant, decennio sæculi v initio Gallias affluerint, teste auctore carminis de Providentia divina, sub Prosperi nomine vulgati, in Prologo ejusdem carminis; iidemque ex Idatio Olympiade 298, sub annum Christi 413 Narbonam ingressi sint Vindemiæ tempore, forsitan Castellanus hunc annum martyrio S. Prudentii assignare voluerit, mendoseque expressus apud illum fuerit annus 613: nec enim ullam rationem reperire uspiam potui postremo anno S. Prudentii martyrium illigandi, nec auctorem alium, qui id fecerit.

incertum
forte sub
Vandali

F 12 Hanc Vandalorum in Galliam irruptionem sub Croco, illorum rege seu duce, contigisse, volunt Historiæ Occitanæ Benedictini auctores supra laudati: at alii longe antiquiorem Croci Alemannorum, aut, ut alii vocant, Vandalorum regis, in Gallias irruptionem memorant; de qua Bosquetus lib. iii Historiarum Ecclesiæ Gallicanæ num. 39 sic scribit: Plures leguntur Alemannorum in Gallias irruptiones, sub quibus Christiani passi sunt. Inter alias illustris est Chroci, eorum ducis, depopulatio, cujus tempus apud auctores varium est. Nam Sigebertus Chroci quem

AUCTORE
J. B.

quem Chroscum vocat, vastationem ad annum Christi 412, et passus sub eo Florentium, Hilarium, Desiderium Lingonensem, et Antidium Vesontionensem scribit. Cui conveniunt Acta manuscripta Desiderii et Antidii, quæ ad Honorii et Theodosii tempora referunt. At Gregorius et alii plurimi, Valeriano et Galieno imperatoribus, Chroscum Gallias ingressum, in Privatum Gabalitanum et alios sæviisse scribunt. Tum assignatis variis nominibus, quibus apud auctores Crocus subinde venit, mox ita pergit: Quem sub Valeriano et Galieno Gallias pervagatum fuisse, amplius dubitandum non videtur, vel ante Valerianum captum, vel, capto Valeriano, sub Galieno, vel Posthumio demum caso, sub tyrannis. Desiderii æque ac Antidii Acta Commentario illustravit Henschenius; illius quidem tom. V Maii ad diem 23 a pag. 242; hujus vero tom. V Junii a pag. 39. Quamquam autem uterque in Actis sub Croco passus legatur, Desiderium tamen circa annum 264, Antidium vero circa annum 411 martyrium subisse censuit, admissis duplici Croco, duplicique sub Croco Vandalorum rege in Gallias irruptione: Privati vero Gabalitati Acta, quæ, illum sub Croco passum, pariter aiunt, tom. IV Augusti pag. 436 illustrans Cuperus, opinionem eorum, qui Croci in Gallias irruptionem sub Valeriano et Galieno factam statuunt, communiorem quidem vocavit, in eamque propendet, non tamen sat certam arbitratus est, ut Privati martyrium Valeriani et Gallieni temporibus determinate illigaret; quapropter sæculum III media sui parte elapsam, aut sæculi V initium cum illius martyrio sub disjunctione copulavit.

sæculo tertio
vel quinto

43 Non deerit fortasse, qui sub Croco, Vandalorum duce, S. Prudentii martyrium contigisse conjiciat; verum, illo etiam concessio, contigeritne sæculo III, an V, perinde incertum manebit. Historia Occidentis auctores supra citati, S. Prudentium in persecutione, a Valeriano circa annum 257 excitata, martyrium subire potuisse, aiunt: quod quidem fieri potuit; minus tamen verosimile, a Romanis præfectis S. Prudentium interfectum. Sævit quidem Valerianus in Christianos per Ægyptum, Africam, Numidiam et alibi; imo et in Galliis, illo imperante, Gregorius Turonensis martyres aliquot recenset lib. I Historiæ cap. 31 et seq., tom. II Scriptorum Rerum Gallicarum pag. 448, ut Cassium et Victorinum; Anolhanum et Siminium; et Privatum, de quo supra: sed hos omnes non Romanorum, sed barbarorum furori litatos scribit. Accedit et altera eorumdem scriptorum de S. Prudentio conjectura; nimirum fuisse illum fortassis S. Pauli, primi Narbonensium episcopi, discipulum, si quam ejus Acta auctoritatem habent: at cum illa sint penitus destituta, et ne sæculum quidem, quo S. Prudentius in vivis fuit, exploratum sit, hæc in medio relinquimus, illius martyrium Cuperi supra laudati exemplo vel medio sæculo III jam elapso, vel V initio, idque ex mera conjectura, adscripsisse contenti.

prope Narbonem in Gallia, ubi ecclesiam sibi dicatam habuisse fertur.

44 Verosimilior est Sancti palæstra, nempe Narbo, non modo ex his, quæ jam dicta sunt num. 5 ex Agrimi Charta, verum etiam ex iis, quæ Teobaudus num. eodem laudatus scribit; ex quo etiam antiquus S. Prudentii apud Narbonenses cultus colligi potest: etenim, ut narrat num. 7 et seq., occiso Martyre, primo quidem ob metum gentiliū corpus ejus prope Narbonem sepultum, sed deinde erutum avibusque expositum, iterum

clam gentilibus ipso, quo passus fuerat, loco, vili datum est tumulo; in quo diu, ait, latuisse Sancti corpus, non tamen sine fidelium veneratione ad id orationis causa clanculum et frequenter accedentium; dum, tranquillitate reducta, eodem loco ecclesia (sancto Martyri, ut clare num. 9 habet, dicata) etsi non admodum magna, illius conservandis exuviis fuit constructa. Dictis ejus fidem utcumque addunt, quæ his subjungit: Denique sarcophagum ipsum, in quo positum primitus funus beatum fuerat, apud Narbonam adhuc tantæ reverentiæ, tantæque habetur formidini (licet, cum scribebat, S. Prudentii exuviis vacuum) ut nemo prorsus tangere audeat, sciens pro certo, se non impune laturum. Si Teobaudi ætate, seu sæculo XII, tantus ejus sepulcro, translatis etiam alio S. Prudentii reliquiis, est habitus honor, quod affirmanti ac dudum, ut ait in Prologo, in Aquitania versato refragari non ausim; sane verosimilimum fit, vitæ olim suæ illic curricula, et quidem martyrio, ut num. 7 dictum est, finivisse et sacris honoribus fuisse affectum. At quo loco apud Narbonem situs fuerit sancti Martyris tumulus, reperire potui nusquam.

§ II. Narbonensis provincia variis cladibus attrita: his superstites S. Prudentii reliquæ Besuam delatæ, et sacer illius cultus ibidem inchoatus.

Prodigio simile visum est Teobaudis, S. Prudentii tumulum, post multiplices Narboni et vicinis regionibus a barbaris illatas clades, semper tamen mansisse illesum. Occupatum fuisse a Gothis Narbonem Olympiade 298, sub annum Christi 443, ex Idatio jam vidimus supra. At rursus sub annum 436 a Gothis obsessum Olympiade 303, sequenti vero, Aëtio duce et magistro militum, obsidione liberatum idem auctor scribit, uti et Isidorus Hispanensis: sed hic Gothos, sub Theodorico Narbonem obsidentes, fugatos a Litorio prodit: Narbonem vero rursus traditum Gothis fuisse ab Agrippino comite (anno 464, ut notat Bouquetus) et a Gundebaudis Burgundionum rege (anno 508) dein fuisse direptum. Nondum abierat sæculum sextum, cum sub Reccaredo insigni iterum ab Arianis clade affectus est, de qua audi Paulum, diaconum Emeritensem, in Vitis Patrum Emeritensium cap. 49. Ea igitur, inquit, tempestate apud Galliarum eximiam urbem Narbonam hujusemodi contra fidem Catholicam diabolus excitavit seditionem, cujus causæ seriem enarrare perquam longum est. Nam si hoc per ordinem persequi voverimus, tragediam magis, quam historiam texere videbimur. Sed breviter summamque exiguum particulam enarremus. Duo denique comites, inelyti licet opibus et nobiles genere, profani tamen mentibus et ignobiles moribus, Granista videlicet et Wildigernus, cum Ariano episcopo, nomine Athaloco, vel alii plures compares errorum suorum, graviorem in eandem regionem fecerunt turbationem.

46 Nam resultantibus adversus fidem Catholicam, infinitam multitudinem Francorum in Gallias